

ЧОМУ ЦЕ ТАК НАЗИВАЄТЬСЯ?

Хімічні елементи з найдавнішими назвами

Елемент

Латинське слово „elementum” використовували ще античні автори (Цицерон, Овідій, Горацій). Стародавні вчені казали: „Так само, як слова складаються з літер, тіла складаються з елементів”. Звідси й походження слова за назвою ряду приголосних латинських букв: l, m, n, t („el” – „em” – „en” – „tum”).

Більшість нових українських назв хімічних елементів споріднені з латинськими, на основі яких створені їхні символи:

- H** Гідроген – Hydrogenium,
- Cu** Купрум – Cuprum,
- Ar** Аргон – Argon,
- Ba** Барій – Barium,
- Cd** Кадмій – Cadmium тощо.

Виняток – нова назва ртуті (Меркурій), що не пов’язана з позначенням **Hg** (Hydrargirum).

Назви хімічних елементів схожі в більшості західноєвропейських мов:

- B** нім. Bor, англ. boron, франц. bore тощо.
- S** нім. Schwefel, англ. sulphur (амер. sulfur), франц. soufre;
- Cl** нім. Chlor, англ. chlorine, франц. chlore;
- Cu** нім. Kupfer, англ. copper, франц. cuivre тощо.

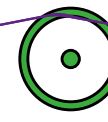

Олово

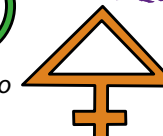
Проекти „КОЛОСКА”

Свинець

Золото

Мідь

Срібло

Ртуть

Залізо

Але назви деяких елементів звучать на різних мовах зовсім по-різному:

- C** рос. углерод, англ. carbon, нім. Kohlenstoff;
- Au** рос. золото, англ. gold, франц. or;
- Fe** рос. железо, англ. iron, нім. Eisen, франц. fer;
- Hg** рос. ртуть, англ. mercury, нім. Quecksilber;
- K** рос. калий, англ. potassium, нім. Kalium;
- Na** рос. натрий, англ. sodium, нім. Natrium;
- N** рос. азот, англ. nitrogen, нім. Stickstoff;
- Pb** рос. свинець, англ. lead, нім. Blei, франц. plomb;
- Sn** рос. олово, англ. tin, нім. Zinn, франц. étain.

Найбільші відмінності в різних мовах у назвах тих елементів (або їхніх найпоширеніших сполук), з якими люди познайомилися в давнину або на початку Середньовіччя. Це сім давніх металів (золото, срібло, мідь, свинець, олово, залізо, ртуть), які алхімія ставила у відповідність до відомих на той час планет, Місяця і Сонця (Сонце – золото, Юпітер – олово, Місяць – срібло, Марс – залізо, Меркурій – ртуть, Сатурн – свинець, Венера – мідь), а також сірка і вуглець. Усі вони є в природі у вільному стані, і більшість з них отримали назви відповідно до їхніх фізичних властивостей.

Етимологічний словничок юного хіміка

Аурум (укр.), Aurum (лат.), золото (рос.)

Блиск золота здавна порівнювали з блиском Сонця (sol). Звідси – „золото”. Слово „gold” у європейських мовах пов’язане з грецьким богом Сонця Геліосом. Латинське „aurum” означає „жовте” і споріднене з „Авророю” (Aurora) – ранковою зорею.

Аргентум (укр.), Argentum (лат.), срібло (рос.)

Грецькою „срібло” – аргірос, від „аргос” – білий, блискучий, сяючий (індоєвропейський корінь „арг” – палати, світитися). Звідси – argentum. Цікаво, що єдина країна, названа на честь хімічного елемента (а не навпаки), – це Аргентина.

Ферум (укр.), Ferrum (лат.), железо (рос.)

Походження цього слова достеменно не відоме. За однією з версій, воно споріднене зі словом „лезо”. Європейські „iron”, „Eisen” походять від санскритського „ісіра” – міцний, сильний. Латинське „ferrum” походить від „fars” – бути твердим.

Сульфур (укр.), Sulfur (лат.), сера (рос.)

Походження латинського „sulfur” невідоме. Російська назва елемента походить від санскритського „сіра” – світло-жовтий.

Плюмбум (укр.), Plumbum (лат.), свинець (рос.)

Походження слова досі не з'ясоване.

Станум (укр.) Stannum (лат.), олово (рос.)

У Давньому Римі олово називали „білим свинцем” (plumbum album), на відміну від plumbum nigrum – чорного, або звичайного, свинця. Грецькою „білий” – алофос. Можливо, назва олова походить саме від цього слова і вказує на колір металу.

Карбон (укр.), Carboneum (лат.), углерод (рос.)

Українська і міжнародна назви походять від латинського „carbo” – вугілля, що пов'язане з давнім коренем „kar” – вогонь. Цей корінь є і в латинському „cremare” – горіти, і українському „горщик”, і в російському „гарь”, „жар”, „угореть” (давньоруське „угорати” – обпалювати). Звідси – „вугілля”.

Купрум (укр.), Cuprum (лат.), медь (рос.)

Слово має таке походження, як і польське „miedz”, чеське „med”. У цих слів два джерела – давнє німецьке „smida” – метал (звідси німецькі, англійські, голландські, шведські і датські ковали – Schmied, smith, smid, smed, smeden) і грецьке „металлон” – копальня. Отож, мідь і метал – родичі відразу за двома лініями. Латинське „cuprum” (від нього походять й інші європейські назви) пов'язане з островом Кіпр, де вже у III ст. до н. е. існували мідні копальні і виплавляли мідь. Римляни називали мідь „cuprium aes” – метал з Кіпру. З місцем добування або з мінералом пов'язані назви багатьох елементів.

Меркурій (укр.), Hydrargirum (лат.), ртуть (рос.)

Латинське „hydrargirum” походить від грецьких слів „хюдор” – вода і „аргірос” – срібло. Рідким (живим, швидким) сріблом ртуть називають також у німецькій (Quecksilber) та староанглійській (quicksilver) мовах, а болгарською ртуть – живак: справді, кульки ртуті блистять, наче срібло, і дуже швидко „бігають”, наче живі. Сучасна англійська (mercury) і французька (mercure) назви Меркурію походять від назви римського бога торгівлі Меркурія. Меркурій був також вісником богів, і його, як правило, зображали з крильцями на сандалях або на шоломі. Отож, бог Меркурій бігав так само швидко, як переливається ртуть. Меркурію відповідала планета Меркурій, яка найшвидше переміщується небосхилом.

